

EL «ROSER DE TOT L'ANY» I LES «EUCARÍSTIQUES» DE MOSSÈN JACINT VERDAGUER

La nature des choses est bien plus aisée à concevoir lors qu'on les voit naître peu à peu en cette sorte, que lors qu'on ne les considère que toutes faites.

DESCARTES

(Lema de la «Revue de Littérature Comparée»,
1921-1955.)

I. «ROSER DE TOT L'ANY»

Dietari de pensaments religiosos

Des del 1891, primer any del setmanari popular «La Veu de Catalunya», Mossèn Verdaguer hi publicà poesies¹. Al número de primer de gener de 1893 digué aquest periòdic: «Tant mateix se'n poden donar l'enhorabona nostres abonats. Per la bondat amb què ens tracta Mossèn Jacinto Verdaguer — ¡podem estar-ne ben cofois! —, tot l'any colliran roses en lo roser de nostre sacerdot-poeta. Més sacerdot encara que poeta, de son cor ha anat brotant lo piadós i poètic Dietari que els lectors de «La Veu de Catalunya» aniran assaborint. Cada setmana publicarem, ajudant Déu, les set floretes de la vinenta, una per cada dia. Vulla Déu Nostre Senyor que els cors oberts a l'hermosura d'eixes flors de poesia sien sadollats de l'amor de Déu que n'és la flaire i l'essència»².

A continuació, el periòdic publicava les set composicions corresponents a la primera setmana de l'any 1893: diumenge-

¹ El fundà i dirigia l'advocat Narcís Verdaguer i Callís (1816-1918). Hi col·laboraven, entre altres, el canonge Collell (1846-1930), Marià Aguiló (1835-1900), Joan Sardà (1851-1898), Dolors Monserdà de Macià (1845-1919). L'any 1899 «La Veu de Catalunya» es transformà en diari polític, que dirigí Enric Prat de la Riba (1870-1917).

² Sobre l'origen del *Roser de tot l'any*: ROSALIA GUILLEUMAS, *Ramón Llull en l'obra de Verdaguer*, Barcelona, 1953, pp. 48-50; 88-93.

dissabte, dies 1-7 de gener. Sense interrupció, en tot el curs de l'any, cada setmana publicà, en la mateixa forma, les set composicions. Al número del 24 de desembre, darrer de l'any, publicà les composicions corresponents als dies 24-31, diumenge-diumenge. Després publicava la poesia *Captant*, de *La Fugida a Egipte*.

A la secció *Moviment Regionalista* deia: «Bon sant, bona vigília. I bona la tenen la de Nadal les lletres catalanes. Mossèn Verdaguer entregà air a les llibreries dues obretes, *La Fugida a Egipte*, tercera part del *Jesús Infant*, i *Lo Roser de tot l'any*. De la primera posem avui una mostra per fer denteta; de l'altra en coneixen gran part los nostres abonats. Diem gran part, perquè Mossèn Verdaguer ha repassat les composicions del *Roser* estampades en nostre setmanari, i n'ha modificat unes i canviat altres».

El *Roser*, dietari de pensaments religiosos, en el periòdic s'havia adaptat al calendari de 1893 (Pasqua, 2 d'abril); per al volum calia adaptar-lo al calendari de 1894 (Pasqua, 25 de març). Les diferències en els dies de les festes mòbils entre l'un any i l'altre, exigiren molts canvis en l'ordre de les composicions dels mesos de febrer, març, abril, maig i juny.

D'altra banda, promové molts canvis l'introducció de tretze noves composicions i la supressió d'altres tantes³. La manca de temps i altres dificultats en la preparació del volum perjudicaven la seva estructura. Però el que per damunt de tot interessava era, no l'ordre, sinó l'excel·lència de les composicions.

El doctor Sardà i Salvany (1844-1916) parlà del llibre *La Fugida d'Egipte* a la «Revista Popular» (4 de gener del 1894). Elogiava especialment el *Captant* i el *Sortint d'Egipte*, i afegia: «El prólogo, bien que en prosa, es otra de las mejores poesías del libro». Després deia: «Más conocido, pero no inferior en mérito, es el *Roser de tot l'any*, otra colección de pensamientos, a modo de dietario poético, que Verdaguer ha publicado durante el año último en un periódico catalanista, y que muy bien podría servir

³ Un exemple: la nova composició «A la fira de les roses» promové vint-i-quatre canvis. Fou posada al dia primer de gener; la del primer de gener. «Dia sense sol, trasllada al 9; la del 9 «Volau mos somnis», al 23; la del 23 «A qui Déu és dolç», al 31; la del 31 «Vina em diuen», al 15 de març; la del 15 de març «En la Judea», al 21 de juliol; la del 21 de juliol «Vull sembrar», al 4 de gener, etc.; per últim, la del primer de juny «Infató, bell infantó», traslladada al 24 de maig; i la del 24 de maig «Estrella del matí», suprimida.

para manual de meditaciones, si la misma belleza de la versificación no fuese tal vez a alguien obstáculo para que se aprovechase para este austero empleo. El autor ha derramado toda su alma en estas fugitivas notas, que reflejan diversos estados de ella, aunque más frecuentemente los de la adolorida aunque resignada nostalgia del cielo. Es para nosotros este volumen uno de los mejores del cristiano poeta».

El dia 4 de febrer, «La Veu de Catalunya» traduïa del periòdic provençal «L'Aiòli» el que segueix: «En Jacinto Verdaguer, nostre gran i sant poeta, és massa conegut a Provença per a que no ens interessi a tots lo que surt de la seva lira. Heus aquí dos llibres que acaba d'oferir a la nostra Catalunya: *La Fugida a Egipte* i lo *Roser de tot l'any*. És cosa dolça, espontània i pura com la poesia de Sant Francesc; i és florida i flairosa com aquelles llegendes i pregàries del poble que s'aprenien en altre temps de pares a fills».

El llibre de *La Fugida a Egipte* portava la data de 1893, i el del *Roser de tot l'any*, d'escaient presentació tipogràfica, sortit de l'impremta de Puigventós, portava la data de 1894.

* * *

Ramon Llull compongué un dietari de pensaments religiosos, en forma poètica, de 366 versets, un per a cada dia de l'any, que és el *Libre d'Amic e Amat*. De bona hora, Mossèn Verdaguer havia sentit una justificada admiració envers aquest llibre, i n'havia adoptat versets per lema en diverses poesies místiques. Més tard, adquirí i utilitzava, per a la seva devoció, el *Breviarium pro meditatione ad usum clericorum* (Madrid, 1885), compost per Martín de Herrera y de la Iglesia⁴, arquebisbe, primer de Cuba (1875-1889), després de Compostella, i cardenal (1897-1922). Inspirant-se segurament en aquests dos llibres, Mossèn Verdaguer concebí la idea del *Roser de tot l'any*, que desenrotllà amb la seva característica inspiració.

La composició que l'inaugurava era aquesta:

⁴ La Biblioteca Central guarda la que havia estat llibreria particular de Mossèn Cinto. Allí hem pogut consultar aquest *Breviarium* i les altres obres que esmentarem.

Deus, Deus meus

Dia sense sol, vesprada sense estrelles
 són, si no us veig entre elles,
 Jesús, mon dolç Amor,
 llum de mos ulls, cançó de mes orelles,
 delícia del meu cor.
 De mon verger aurífera monjoia,
 mon lliri i ma lliroia,
 ma celda i mon jardí,
 de mos somnis florits Vós sou la toia,
 la perla de ma joia,
 ma perla i mon rubí.

El lema és del salm que compongué David, fugitiu al desert; en la litúrgia, propi de trenc d'alba: *Ad te de luce vigilo, sitivit in te anima mea*⁵. El tema *llum*, reflexe de la del Nadal, el trobem inclòs en setze composicions del mes de gener. El tema *amor*, en tretze; el tema *flors*, en set. El dia 4, diu el poeta que, més ditxós que Betlem és «qui dins son cor veu nàixer cada dia al Salvador». El dia 6, els Reis diuen al poeta que té més sort que ells: «Nosaltres l'adorarem, tu te l'endús». El teme *Eucaristia* el trobem inclòs en deu composicions. El dia 8, una Postcomunió inaugurava el tema *aigua*: «Amor, amor, amor; tanmateix m'ha vingut la rierada omplint mon pobre cor... Ja tinc dintre mon pit a Aquell que, dalt, en les altures veia; ja veig el Sol eixit, de qui l'Estrella heralda me somreia». El dia 12, a l'anar a agenollar-se en un santuari vora la mar, vegé la mar del sagrari més ampla que l'altra mar.

El tema reapareix el 2 de febrer, festa de la Purificació. Perduda la blancor del lliri trobada en l'aigua del baptisme, demana a Déu que li mostri la del martiri, que del vespre del cementiri torna el mortal a son clarós matí. El dia 15, Dimecres de Cendra, diu que a la terra tot és ombra i vanitat, pols i cendra i terragada, i que no hi ha trobat l'aigua dolça que volia, sinó per tot la mar salada. El divendres següent, convida a esbandir lo cor en la font d'aigua clara del sagrament del dolor. Segueix sovintejan, en aquest mes i en el de març, el tema *Eucaristia*, i també el tema *amor*. En aquests dos mesos abunda el tema *creu*.

⁵ Abans de la reforma del Breviari, tots els dies de l'any els sacerdots resaven a *Laudes* el salm 62.

Combinats amb aquests temes hi trobem records de l'anada del sacerdot-poeta a la Terra Santa. El dia 9 de febrer, la composició *Raïms i espigues*, que sembla un *Post-Scriptum* del llibre *Nazaret*; com ho sembla la del dia 28, *Oidà, pescadors de la Galilea*. El dia 15 de març, la composició *En la Judea hi ha un arbre*.

La font, un dels monuments de Nazaret, impressiona el pelegrí que arriba a la plaça. Mossèn Cinto veié en la capella de l'Anunciació la «font de tota nostra civilització, d'a on ha rajat amb les divines aigües del Cristianisme tot lo bé, lo ver i lo sant que veiem en lo món». I ens diu en el *Dietari*: «Jamai trobant-me devorat per la set en les muntanyes de Catalunya, ni en les planes seques i ardents de Palestina, posí els llavis en cap font amb tanta ardor com en aqueixa pedra». En el *Roser*, el dia 19 de març, diu als savis del món: «Amb vostres llums nadau en la foscor; són una font sense aigua vostres llavis... La llum del cel d'altra fontana brolla davant d'un obrador de Nazaret...»⁶.

Ajudà el nostra poeta a conèixer detalls interessants de Palestina l'obra profusament il·lustrada de Víctor Guerin *La Terre Sainte* (París, 1882). En parlar del Calvari, diu aquest autor: «Ce rocher à l'époque de Notre-Seigneur renfermait à sa partie inférieure une grotte qui a été depuis transformée en une chapelle consacrée à Adam, parce qu'une fort ancienne tradition y place la sepulture du premier homme». Probablement, el nostre poeta baixà a visitar aquella capella. En la composició del 29 de març, dimecres de la Setmana Santa, s'imagina sepultats allí els nostres primers pares, i que Eva, el dia del Divendres Sant, sentint colps de martell dalt del Calvari, encuriosida, pregunta al seu espòs: «Què hi deuen fer? ¿Deuen, potser, clavar-hi a qui nostre gran crim baixa a desfer?» Adam respon: «Sí, solden damunt l'enclusa de la serra, la cadena d'amor que, ¡ai de mi!, un dia, lligava la perduda terra al Criador».

Durant aquells dies, el sacerdot-poeta es plany repetides vegades de l'ingratitude i la maldat dels homes. El dia 17, com evocant el *Gloria, laus et honor*, diu:

⁶ Inflüïa segurament el record de la font de la plaça, encara que Mossèn Cinto acabi dient: «Als peus del Noi Fuster qui s'agenolla beurà la saviesa si en té set».

Pobre Jesús! ¿Qui canta vostra glòria?...
 Pobre Jesús!, vostra agonia amarga
 no s'ha acabat en l'arbre de la Creu!
 Ai! lo pecat la Passió us allarga.
 Oh! qui fer-vos pogués de Cirineu!

El dia 26: Arreu, arreu és trepitjada la sang amb què Jesús rega els carrers d'amargura. «Lo traïdor Judas viu encara; en cada poble hi ha un Pilat; per dar revessos a sa cara, cent Malcus té cada ciutat.» El Dijous Sant veiem el sacerdot-poeta sortir del santuari, volent-se fer incendiari de l'amor diví, volent-ne fer una teia que illumini el món pervers, una antorxa sagrada, que amb sa immensa flamarada incendiï l'univers. El Divendres Sant trobem la poesia *Jesús en Creu*, ja publicada l'any anterior al setmanari, que acaba: «Jesús, qui no us estima no té cor». Adhuc el dia de Pasqua apareix la nota amarga: «Nostre Senyor Jesucrist, ressuscita enguany molt trist, de la negra sepultura; veu que no ha ressuscitat, ¡ai!, amb Ell la humanitat, que de la mort és pastura»⁷. Els dies d'aquella Setmana Santa de 1893 inspiraren les set estrofes de la poesia *A Jesús coronat d'espines*, publicades en la setmana de 9-15 d'abril, que més tard passaren a formar l'introducció de les *Flors del Calvari. Llibre de consols*.

Un dels responsoris de Pasqua, extret del llibre de l'*Apocalipsi* (V, 5, 12), diu: «Ecce vicit leo de tribu Iuda, radix David, aperire librum et solvere septem signacula eius... Dignus est Agnus qui occisus est accipere fortitudinem et honorem et gloriam». Un altre poeta s'havia limitat a glossar l'idea de la victòria de Jesucrist sobre la mort i el món. Mossèn Verdaguer, en la poesia *La mort del Lleó*, destinada a substituir, en el volum de 1894, el dia de Pasqua, la publicada al setmanari, féu molt més. Uní el text de l'*Apocalipsi* amb el de la profecia de Jacob al seu fill Judà, *Accubuit sicut leo, quis suscitabit eum?*, i digué en la primera i quarta estrofes:

⁷ L'estat de la Barcelona d'aquella època i del món en general influïren en el to d'aquestes composicions. L'estat del món havia inspirat a Lleó XIII la pregària *Sancte Michael Arcangele, defende nos in proelio, redactada* a conseqüència d'una visió que tingué el Papa, un dia de l'any 1891, després de celebrar la Missa; pregària que encara els sacerdots resen cada dia. Ho recordaren fa temps els Bisbes de Portugal en una Pastoral colectiva. (Cf. «Hoja Parroquial del Obispado de Girona», 26 febrer 1950.)

Del món quan ha fet presa, per set vegades
 torna rugir
 lo Lleó del Calvari, i en la Creu dura
 s'es adormit...
 Al lleó lo desperta de la lleona
 l'aspre rugit;
 a Jesús lo deixonden, Verge Maria,
 vostres sospirs.

Probablement els set segells oberts suggeriren l'evocació de les set paraules, i vingué a la memòria el text de l'Evangeli (Mc., XV, 37): «Jesus, emissa voce magna, exspiravit». Per això, la frase: «Per set vegades torna rugir». El responsori de Pasqua encara inspirà una altra poesia, la de la Circumsició⁸, que diu:

Avui en bres humil plorau, pobre Infantó,
 avui belau Anyell, demà sereu Lleó,
 mes pujareu abans del Gòlgota a la serra;
 creient-vos sols Anyell, vos clavaran en la creu,
 mes, com Lleó adormit, quan vos desvetllareu,
 tremolaran de por los óssos de la terra.

Al sacerdot-poeta, que recorda la sang d'anyell amb què els israelites assenyalaren les portes, l'estat del món l'inspira aquests versos de la segona estrofa:

Avui assot més gran va a caure sobre el món,
 és poc per mi, oh Anyell, portar-la sobre el front,
 banyau-me lo meu cos, banyau l'ànima mia.

En tots els mesos del Roser trobem el profund esperit sacerdotal de Mossèn Cinto, manifestat amb variada, oportuna i atraient inspiració. En el mes de maig, llevat del dia 7, festa de la Santa Creu, i dels dies 20 i 21, vigília i solemnitat de Pentecostès, totes les composicions, àdhuc la de l'Ascensió, són dedicades a la Verge. La del dilluns de Pentecostès diu: «Vós sou del Sant Esperit Reliquiari, puix al mig del vostre pit volgué estatjar-hi el tresor de l'Infinit». La del 19 és un exquisit diàleg entre el poeta i la Verge, veritable treball d'orfebre. La del 31,

⁸ En el volum de 1849 fou posada a una no existent Capvuitada de la Circumsició, perquè al dia primer de gener hi havia *A la fira de roses*.

darrer dia del mes de maig i preludi del mes de juny, és de *Nostra Senyora del Sagrat Cor*.

Les dels dies 1-8 de juny, *Corpus* i vuitada, són, naturalment, eucarístiques. La del dia 2 és un emocionant *Record de la Vetlla Nocturna*, tinguda a la Capella de la Sang, del Pi. La del dia 6 és: «La presó del tabernacle n'és tancada amb reixa d'or... Com és presoner i pobre, de menyspreus aplegador, trau una mà de la reixa, demana almoina d'amor...». Les dels dies 9-30 són consagrades al Sagrat Cor.

La composició del dia 12 s'inspira en el desposori i la transverberació de santa Teresa, segons les lliçons de la festa, celebrada el dia 27 d'agost en alguns llocs: Jesucrist augmentava l'amor de la santa amb visions i revelacions. «Quandoque enim data dextera clavoque extenso, illum in sponsam adoptavit.» El dolor de la transverberació era intensíssim, però de tanta suavitat, «quod desiderabile non sit ut auferatur». Les paraules del lema són les de l'esposa del *Càntic dels Càntics* (III, 4): *Inveni quem diligit anima mea*. Parla l'ànima:

A la Creu me'n so pujada, i a Jesús hi só trobat,
i amb una mà desclavada, sobre son Cor m'ha abraçat.
Sobre son Cor m'ha abraçat, i l'abraç encara em dura,
i em durarà la dolçura, per tota l'eternitat.

Aquesta poesia del dia 12, posada al dia 10, podria assenyalar l'aniversari de la mort de Mossèn Verdaguer, com podria assenyalar la vigília, la poesia del dia 15: «Un dia a la mort diguí: — On és la font de la vida...? »⁹.

En la ressenya de les composicions del segon semestre del *Roser* tindrien cabuda observacions semblants a les fetes en les del primer semestre. Abans de finir, en el mes de desembre, trobaríem glosses poètiques de les antífones d'Advent: *O Oriens, veni; O radice Iesse, veni ad liberandum nos; O Emmanuel*. El dia 17, «Veni Sol, Solet, claror del meu dia»; el dia 19, «A trau-

⁹ El dia 29 una quarteta nova, dedicada a Sant Lluís Gonçaga, causà, en l'edició del volum, el trasllat d'un breu *Post Scriptum del Somni de Sant Joan* al 2 de setembre, i aquest trasllat promové tretze canvis. Fa referència al Deixeble estimat la poesia *Quan del gra d'or l'espiga és plena cap a la terra baixa el front*, encapçalada amb el nom del Baptista. És al dia 24 en el setmanari, i al dia 25 en el volum.

re'ns del cautiveri, veniu oh Llibertador»; dia 21, «¿Quina poncella se t'esbadella? — L'Emmanuel».

A l'edició del volum, no hi ha en el mes de desembre una sèrie d'importants canvis, com en altres mesos. Però trobem, el dia 27, una composició dedicada a sant Joan Evangelista, *Com una planta en l'aigua, lo cor hermós de Joan en lo Cor diví s'abeura*, substituïda per una de nova: *Aqueixes palletes que hi ha a l'Establia*. Al darrer número del 1893 a «La Veu», i al final del volum, hi havia la mateixa ofrena a la Verge: «Xica és la presentalla, l'amor és gran; oh dolça mare mia, preneu lo ram»¹⁰.

II. «EUCARÍSTIQUES»

Pel desembre de 1896, Mossèn Cinto anà a veure els seus amics del Roselló. Agustí Vassal aprofità aquella avinentesa per demanar-li una poesia sobre el miracle de les cinc Hòsties consagrades el dia 15 de setembre de 1793 en forma de sol (la de l'exposició al centre i les quatre per a la Comunió a l'entorn), a Pezillà de la Ribera. En *Gènesi de les Eucarístiques*, Vassal ha dit: «No en teníem prou que haguessin sigut cantades per un bisbe eminent, teòleg i poeta, sinó que volíem sublimar-les per la veu del geni»¹¹. Tot seguit, el sacerdot-poeta, en una de les

¹⁰ Per a que l'edició del llibre del *Roser*, com a dietari de pensaments religiosos, hagués pogut servir no sols per a l'any 1894, sinó també per als anys següents, hauria calgut que, a semblança de l'esmentat *Breviarium pro meditatione*, hagués estat dividit en dues seccions: la del calendari mòbil, *Nom de Jesús, Dimecres de Cendra, Setmana Santa*, etc.; i la del calendari fixe complet, de 366 dies, completant-lo fàcilment amb poesies d'altres llibres de Mossèn Cinto. I, a fi de fer més interessant aquesta segona secció, encapçalant les composicions amb el nom d'un Sant, sempre que hagués estat possible. De fet, el llibre del *Roser* no ha tingut pròpiament una segona edició, encara que hagi estat inclòs en les edicions de les *Obres completes*, com era indispensable fer-ho; i no ha estat traduït. Així és, que no ha pogut assolir la seva principal finalitat.

¹¹ Pézilla-de-la-Rivière, en un pla, a 12 k. Oest de Perpinyà, amb importants vestigis d'antigues muralles, és una parròquia de 2.000 habitants. El temple conserva un cipus dedicat a Apolló. — J. Tolra de Bordas, l'any 1865, havia publicat *Les Saintes Hosties... episode religieux de l'histoire de la Révolution... suivi d'un cantique composé par Mgr de la Bauillerie, évêque de Carcassonne*. El càntic comença: «Je vous raconterai l'histoire...». Mons. de la Bauillerie fou notable autor de una sèrie d'obres sobre l'Eucaristia. — Agustí Vassal, banquer de Perpinyà i cavaller de Sant Gregori el Gran, havia pre-

petites llibretes que acostumava portar, començà a escriure i corregir estrofes dedicades a les Santes Hòsties, i tres o quatre dies després, per mitjà de l'amic Delpont, trametia a Vassal la poesia *Lo Sol de Pezillà*, datada el dia de Nadal de 1896.

Per aquell temps començaren els preparatius per a la celebració del X Congrés Eucarístic, que havia de tenir lloc, en el mes de setembre de 1897, a Paray-le Monial. L'any 1893, per al vuitè havia estat elegida la ciutat de Jerusalem. «Nulla sane opportunior, ab Hierosolyma urbe, eucharistico Conventui sedes elegi poterat, quam Paraium Monachium», digué Lleó XIII, responnent a una carta del bisbe de la diòcesi, cardenal Perraud. Al començament de juny de 1897, Agustí Vassal adreçà la poesia de Mossèn Verdaguer al Baró de Sarachaga, director del Museu Eucarístic de Paray-le-Monial, el qual presentà la poesia al Comitè del Congrés, en la versió francesa. El president la llegí, amb l'aplaudiment general dels concorrents.

Al volum del Congrés de Paray-le-Monial podem llegir (pàgines 399-407) la Memòria presentada per Vassal sobre les Santes Hòsties de Pezillà. Vers el final, l'autor parla de dos documents per a la història d'aquelles Hòsties tan venerades. L'un document és l'acta, en pergamí i en pedra, del solemne reconeixement fet el 15 d'octubre de 1893. L'altre document és la poesia de Mossèn Cinto, que fou publicada en català (l'únic text en les 816 pàgines del volum que no és ni francès ni llatí) i en la versió francesa.

Amb ocasió de la poesia *Lo Sol de Pezillà*, Mossèn Cinto escriví a Vassal: «Un de mos somnis es escriure un llibre sobre el misteri de l'Eucaristia. Ho podré fer? A la voluntat de Déu. Mentrestant, m'aconorta pensar que en poesia o en prosa lo canten millor altres poetes, i sobre tot los Àngels que fan la vetlla de dia i de nit al voltant del Tabernacle». Vassal li respongué: «Vulga Jesucrist que aquest bell somni esdevinga prompte una hermosa realitat... Jamai cap altre poeta ha cantat un tema més

sentat al V Congrés Eucarístic, Tolosa, 1886, una *Mémoire sur les Saintes Hosties*. Fou autor d'opuscles sobre els Orígens cristians del Roselló; la Custòdia de la Catedral de Perpinyà, del segle xv; Obres d'art en honor de la Verge Santíssima; la Mà de Sant Joan; la Verge segons Dante i segons Verdaguer, i una extensa biografia del nostre poeta. Prologà les *Eucarístiques*, donant interessants detalls sobre llur gènesi.

Mais il fallait un monument, sinon plus durable, du moins plus visible que le précieux parchemin conservé aux archives : *Lapides clamabunt* : les pierres parleront.

Le second document est un hymne sorti de la plume ou plutôt du cœur de Jacinto Verdaguer, le plus grand poète de la catholique Espagne, de l'immortel auteur de l'*Atlantide*.

Traduction de l'inscription lapidaire placée dans l'église de Pézilla-de-la-Rivière pour perpétuer le souvenir du centenaire des saintes Hosties.

Sur l'initiative de l'illustrissime et Révérendissime
Monseigneur NOËL GAUSSAIL, évêque de Perpignan
aux Ides d'octobre de l'année 1893

l'Eminentissime ERNEST BOURRET, évêque de Rodéz
Cardinal-Prêtre de la sainte Église Romaine

l'Illustrissime et Révérendissime PIERRE GRIMARDIAS, évêque de Cahors
l'Illustrissime et Révérendissime ANATOLE DE GARRIÈRES, évêque de Montpellier
l'Illustrissime et Révérendissime FÉLIX BILLARD, évêque de Carcassonne
et le Révérendissime Monseigneur MOURET, auditeur de Rote pour la France
entourés du vénérable Chapitre de Perpignan et d'un nombreux clergé
aux applaudissements et aux acclamations
du peuple chrétien venu de tous les points de la province du Roussillon
se sont assemblés pour adorer

LES SAINTES HOSTIES DE PÉZILLA

consacrées depuis cent ans
héroïquement sauvées de la profanation au milieu des troubles les plus funestes
et merveilleusement préservées jusqu'à ce jour de l'action du temps
à l'occasion de la Dédicace faite le IV des Ides du même mois
du Temple très magnifique récemment construit
et du sacré Triduum d'action de grâces institué les jours suivants
pour célébrer les solennités du centenaire
en l'honneur d'un si grand bienfait par lequel

NOTRE DIEU ET NOTRE-SEIGNEUR JESUS-CHRIST

conserve avec un très grand amour
sa présence réelle dans le très auguste Sacrement de l'*Eucharistie*
sous les mêmes espèces du pain et du vin
subsistantes depuis un siècle

HYMNE

de Mossen Jacinto Verdaguer aux saintes Hosties

LO SOL DE PEZILLA

Ton front abaxa coronat d'estrelles,
Oh noble Canigó!
Que un altre Rey baixà de mes alt que elles
al cor del Rosselló!

Mes Es humil; esplendida corona
no té, com tu, d'argent;
lo sol levant besades no li dona,
ni fochs lo sol ponent.

Traduction de l'hymne de Mossen Jacinto Verdaguer¹

LE SOLEIL DE PEZILLA

Courbe ton front que les étoiles couronnent, ô noble Canigou; car un autre Roi, de bien plus haut qu'elles, est descendu au cœur du Roussillon.

Mais il est humble : il n'a point, comme toi, une splendide couronne d'argent, le soleil levant ne le couvre point de baisers ni de feux le soleil couchant.

1. Nous devons cette traduction à la bienveillance de M. Justin Pépratz, catalaniste distingué, un des plus fidèles amis et traducteurs de Jacinto Verdaguer.

sublim. Ningú més a propòsit que vós, oh sacerdot de Jesucrist, per cantar-lo. No ens retardeu l'obra capdal de fe i d'amor».

Vassal continuà encoratjant el poeta, i li proporcionà llibres sobre l'Eucaristia. En una sèrie de cartes, escrites amb fervor eucarístic, edificant resignació i atraient humilitat, Mossèn Cinto es comunicà amb el seu amic durant l'elaboració del llibre somniat¹².

En el mes de desembre de 1901, el mestre poeta anà a Perpinyà per a l'enterrament del seu fidel amic Justí Pepratx, i posà en mans d'Agustí Vassal el manuscrit complet de les *Eucarístiques*. Al Congrés Eucarístic de Namur, celebrat del 3 al 10 de setembre de 1902, Vassal presentà la Memòria *Les Eucharistiques de Mossen (M. l'Abbé) Jacinte Verdaguer*, publicada en el volum del Congrés, pp. 946-950. L'autor hi diu, entre altres coses: «L'Espagne pleure la perte du plus grand de ses poètes, Mossen (M. l'Abbé) Jacinte Verdaguer que la mort lui a ravi il y a deux mois à peine... Il a sa place marquée à côté d'Homère, de Virgile, de Dante... Le poète des grandioses épopées a été le plus sublime des poètes mystiques... Ce sera une gloire pour le Congrès de Namur d'avoir révélé les Eucharistiques de Verdaguer a la piété chrétienne qui en fera ses délices». Segueix *La Messe de Saint Jean*, «un des plus riches joyaux de ce magnifique écrin»¹³.

¹² Una mostra és la carta del 9 set. 1899. Els antecedents són: El XII Congrés eucarístic tingué lloc a Lourdes en el mes d'agost d'aquell any. Pel maig, Mossèn Cinto hauria anat a Villarreal, amb una pelegrinació de Castelló de la Plana, si la seva situació hagués estat una altra. Vassal li encarrega que hi vagi a celebrar una Missa a Sant Pasqual. Li ha tramès el llibre del P. Couet, *Les Miracles historiques du Saint Sacrement*, París, 1898; al capítol I, *Le dogme eucharistique*, § 6, *La divinité dans l'Eucharistie*, l'autor tracta, entre altres, dels miracles de Daroca (pp. 95-99) i de Pezillá (pp. 157-167). La carta diu: «Per sempre sia alabat lo Santíssim Sagrament. — M. Agustí Vassal mon estimat amic i senyor. — Com m'hauria plagut poder assistir al Congrés eucarístic de Lourdes; mes no m'he pogut moure de Betlem, i Betlem pot aconsolar de Lourdes. Mes ai! tampoc me'n podré moure per anar a dir la Missa que m'encarregan en lo altar de Sant Pasqual de Villarreal, tan aviat com voldria. Veuré de complir tan aviat com podré vostre desig, que és lo meu de fa temps. — Grans mercès per haver-me fet observar que falta la paraula *panis* en lo díctic de ma pobre poesia *Lo miracle dels peixets*. — Veus aquí un Càntic eucarístic que he estampat aquest any; poca cosa és; mes preneu-ne la bona voluntat. — Grans mercès també per *Les Miracles du S. Sacrement*, del P. Couet. És un excellent llibre, que llegesc amb veritable plaer. — Que el bon Jesús Sagramentat sia sempre nostre amor».

¹³ Al vol. II del XXXV Congreso eucarístico internacional, Barcelona, 1952,

El dia 23 d'abril, festa de Sant Jordi, de l'any 1904, Antoni Busquets i Punset, en sessió solemne de l'Ateneu barceloní, presentà el volum de les *Eucarístiques*, que ell havia compilat i ordenat, per encàrrec d'Agustí Vassal. En el discurs de presentació digué que aquella era «l'obra mística capdal del gran Verdaguer», que contenia «los salms més dolços que hagi entonat criatura humana des de Sant Tomàs d'Aquino»¹⁴.

La portada del llibre era: «*Eucarístiques*, obra pòstuma de Jacinto Verdaguer, publicades segons desig de l'autor, traduïdes al francès per Agustí Vassal. Tipografia L'Avenç, 1904».

En la Censura eclesiàstica, el Dr. Heribert Mallofré, catedràtic del Seminari Conciliar de Barcelona, deia: «En lo present llibre, intitulat *Eucarístiques*, és lo poeta Verdaguer un eucarístic trobador que s'extasia davant lo Tabernacle, i punteja, com altre David, son llaut d'or, cantant les fineses de l'amor de Jesús, qui volgué quedar-se entre nosaltres per ésser lo manteniment dels cors cristians... I, si és veritat que tot lo que surt del cor va al cor, no dubta qui subscriu que basta llegir una d'aqueixes poesies per sentir-se il·luminat, agradablement emocionat i participant de l'entusiasme i de la fe que envers l'Eucaristia bategaven en l'esperit extraordinàriament místic del nostre gran poeta català».

I, en la carta adreçada a Agustí Vassal, el bisbe Carselade: «Creure, amar i patir, tota la vida de Mossèn Cinto pot resumir-se en aqueixos tres mots, o, per millor dir, la creu i el calze van ser les dues fonts inagotables on va pouar la seva inspiració. Des de la primera joventut fins al lllindar de l'eternitat, la vida

p. 421, llegim les següents paraules del canonge Josep Gros, ponent de la secció «Historia-Arqueologia», el dia 29 de maig: «Entre los varios comentarios de textos específicamente poéticos, debemos poner en primer término el aportado a la gloria de nuestro excelso cantor de la Eucaristía Mosén Jacinto Verdaguer, en el cincuentenario de su muerte, por el Rdmo. Dom Romanus Ríos, osb, de Westgast-on-Sea, Kent (Inglaterra), Abad Visitador de la provincia benedictina de Inglaterra. Por enfermedad no ha podido desarrollar el tema propuesto: *The Catalan poet Verdaguer ant his poems on the Eucarist*. Su esquema muestra que el autor intenta poner de realce que en los poemas verdaguerianos la Eucaristía es glorificada como centro y vida de la Iglesia, como centro de paz y como fuerte vínculo de unidad católica. El autor se complace en recordar sus felices años de la infancia pasados en la Escolanía de Montserrat y en hacer constar el cariño extraordinario con que va a redactar su estudio».

¹⁴ Sobre les *Eucarístiques*, cf. R. RUCABADO, *Poeta del cielo* (Barcelona 1953).

del capellà i del poeta va desenrotllar-se sota aqueixes dues influències. Vida de crucifixions, de dolors físics i morals, aguantats amb una resignació de màrtir; vida d'amor, d'aqueixa amor que en la llengua mística se diu Caritat, quina font embriagadora va ésser per ell lo diví calze de l'altar... Avui les *Eucarístiques* nos fan mirar lo triomfador del dolor, Mossèn Cinto, tenint d'una mà l'aspra creu feta arpa armoniosa, i de l'altra lo calze d'or, ple de la sang de l'Anyell diví, mentres que amb veu de cigne canta els últims himnes dolcíssims, començats en la terra i finits en lo cel...»¹⁵.

De les setanta-vuit composicions, n'hi ha nou que porten data; la primera és *Lo Mestre*, del 9 de desembre de 1898; la darrera és la *Missa de Sant Joan*, del 3 de març de 1901. Però ni les composicions que porten data ni les altres no estan posades seguint algun ordre cronològic. Tampoc no ho estan per cap ordre de termes.

En una carta del 19 de desembre de 1900, Mossèn Cinto deia a Vassal que estava indecís de publicar les poesies eucarístiques en un sol volum o en petits llibrets, a fi de poder començar més aviat la publicació d'algunes d'elles. En el segon cas, pel vinent *Corpus*, hauria sortit el primer fascicle, segons l'ordre en les composicions, que ell indicava: «Vigília de Corpus; La Processó, poesia d'alguna extensió; La Ginestaire; La Custòdia, llegenda de la de Barcelona, que tal volta és la millor del món; La Banda de la Reina, adherida a l'anterior; Nit de *Corpus*, fantasia que si tingués ocasió faria veure a V.», deia al seu amic. Els altres fascicles haurien contingut: «La Comunió o bé la primera Comunió»; «Himnes al Santíssim»; «Miracles de l'Eucaristia, on estaria *Lo Sol de Pezillà, Alboraya, S. Francesc de Borja* i altres». Encara desitjava afegir-n'hi un altre, «si Déu volgués — deia — que sapigués escriure en prosa una videta popular del nostre Sant Pasqual».

¹⁵ Juli Carselade du Pont (1847-1932), essent canonge d'Auch, el dia 4 d'agost de 1895, a la Llibreria Verdagner, de Barcelona, féu coneixensa amb Mossèn Cinto, que entrà casualment a la botiga mentre ell adquiria llibres del nostre poeta. Elegit bisbe de Perpinyà l'any 1899, des de la seva primera carta pastoral parlà de l'autor del *Canigó*, l'estatjà al seu palau en el desembre de 1901, i amb ell planejà la restauració de Sant Martí. Mort el poeta, a ell encomenava la gran empresa. (Carta a Francesc Mateu, «Lectura Popular», n.º 341.)

En una carta del 3 de gener de 1901 deia al seu amic que li havia semblat bé la resposta de publicar les *Eucarístiques* en un sol volum ¹⁶.

L'ORIGINALITAT I LA SINCERITAT DE MOSSÈN VERDAGUER

L'abbé Hoornaert, en el seu llibre *Sainte Thérèse écrivain* (1922), dedica un llarg capítol (pp. 303-390) a *Les Sources thérésiennes* ¹⁷. L'autor tracta de les influències, en els escrits de santa Teresa, del *Flos Sanctorum*, del *Contemptus mundi*, del *Vita Christi Cartujano*, de sant Jeroni, de sant Agustí, sant Gregori Magne, dels franciscans sant Pere d'Alcàntara, Osuna, Alonso de Madrid, Guevara, Laredo; de fra Lluís de Granada. Diu a la conclusió del capítol: «Rien ne met mieux en lumière la géniale originalité de Sainte Thérèse que l'étude des sources auxquelles elle aurait pu s'approvisionner d'idées et d'images. De tout ce qu'elle a lu, elle a retenu l'essentiel et elle se l'est approprié».

El P. Crisògon de Jesús Sacramentado, C. D., en el seu llibre *San Juan de la Cruz. Su obra científica y su obra literaria* (1929), diu (t. I, p. 53): «Crear que descubrir las fuentes de su obra científica es robarle originalidad, sería no comprender el alcance de estos estudios... San Juan de la Cruz, como todo creador de sistema, no pudo prescindir del ambiente que le rodeaba, ni despojarse de su formación científica, y, al crear su obra, tuvo que reflejar en ella lo uno y lo otro, transformado y realzado por la fuerza de su genio». Abans ha dit (p. 40), després d'assenyalar

¹⁶ En el volum no fou seguit l'ordre, indicat per ell quan parlava dels fascicles. I en la mateixa forma han sortit les altres edicions de les *Eucarístiques*, i també les traduccions. Han estat traduïdes al alemany per Bernard Schuler, Munic, 1906; al castellà pel R. P. Josep Beltran, escolapi, Barcelona, 1945. (El traductor diu que ha volgut divulgar «estas inspiradísimas composiciones del mayor místico de la literatura catalana y de la literatura universal de los tiempos modernos».) *Corpus Christi*, de l'Editorial Casiopea, Barcelona. 1950, esplèndid volum de gran format, amb capçals al començament de les poesies i litografies acolorides a mà per Alexandre Coll, conté una selecció de poesies eucarístiques, les quals ni les de la festa estan completament agrupades.

¹⁷ Morel-Fatio havia publicat *Les lectures de Sainte Thérèse* «Bulletin Hispanique» (1908) pp. 320-370). Echegoyen, l'any 1922, publicà: *L'amour divin et les sources thérésiennes*.

diverses influències: «Pero más que el Areopagita y que san Agustín; más que san Bernardo y san Gregorio; más que la escuela de san Víctor y que la *Imitación*, influyó en el sistema místico de san Juan de la Cruz la escuela mística alemana del siglo XIV: Ruysbroeck, Tauler, Suso».

Sebastià de Còrdova publicà: *Las obras de Boscán y Garcilaso, trasladadas a materias cristianas y religiosas* (1575). L'autor de *La llama de amor viva*, al peu de la composició diu: «La compostura de estas liras son como aquellas que en Boscán están vueltas a lo divino». El P. Crisògon comenta (t. II, p. 26): «El estilo de las estrofas de la *Llama*, tan llenas de exclamaciones, nos aseguran que su autor no tomó sólo el metro de las canciones de Garcilaso, sino el aire, la marcha de la expresión. A veces hasta las palabras y los epítetos se le pegaron a san Juan de la Cruz». Directament de Garcilaso, imità els versos *Y en tanto que el cabello...* I, en els versos *Si de mi baja suerte...*, de *Canciones del alma*, la cançó del poeta profà que comença: *Si de mi baja lira...* En parlar de l'allegoria dels esposos en el *Càntico espiritual*, diu el P. Crisògon (p. 260): «Semejante a ésta es la del pastorcito de su égloga... Es una reminiscencia clásica. Recordemos que el santo leyó las poesías de Garcilaso, donde tanta importancia tiene la égloga pastoril».

Joan de Valera, en una sèrie d'articles sobre *La originalidad y el plagio*, publicats l'any 1876, tractant de Garcilaso, deia: «Lo mejor, lo más popular, lo más encomiado de Garcilaso es la égloga primera. Examinémosla. Apenas hay un pensamiento, una imagen, una sentencia, que no sea copia, imitación o remedo de un poeta latino». En una altra ègloga, la quinta, «imita a Virgilio, como Virgilio, a su vez, imitó o copió a Teócrito los mismos pensamientos». I, segons deia Valera, regularment són passatges de molts versos els *hurtos* de Garcilaso.

L'autor d'aquells articles, després d'haver esmentat els *plagis* d'insignes poetes, Horaci, Virgili, Dante, Ariosto, Luis de León, Shakespeare, Milton, Chenier, deia: «Puesto que todos los poetas se copian, ¿en qué consiste la originalidad?» Responia: «La verdadera y buena originalidad ni se pierde ni se gana por copiar pensamientos, ideas o imágenes, o por tomar asunto de otros autores. La verdadera originalidad está en la persona, cuando tiene

ser fecundo y valer bastante para trasladarse al papel que escribe, y quedar en lo escrito, como encantada, dándole vida inmortal y carácter propio»¹⁸.

Un autor del segle XVIII, Cailhava, escriví: «... Pourquoi donc les auteurs, loin d'avouer leurs imitations, s'en defendent-ils au contraire comme d'un crime?... Avec la moindre connaissance des lettres, on sait que les auteurs les plus illustres sont ceux qui ont imité davantage».

Brunetière, per als qui, al segle XIX, continuaven acusant de plagiari a Lesage (1668-1747), autor de *Le diable boiteux* i de *Gil Blas de Santillane*, escrivia: «Il faudrait pourtant bien en finir avec cette fausse idée de l'invention littéraire. Celui qui invente, en littérature comme en art, c'est celui qui donne aux idées leur expression définitive».

La «Revue de Litterature Comparée» reproduí els textos d'aquests dos autors, en el seu primer número (1921, p. 159), amb ocasió de la campanya (uns 700 articles de periòdic) contra Pierre Benoit, autor de la novella d'aventures *L'Atlantide* (1921), inspirada en la novella *She*, de Sir Rider Haggard (1887). La revista reconeixia aquesta inspiració, però deia: «A la bonne heure! Et ne conviendrait-il pas de l'en feliciter, si ces points de départ aboutissaient toujours à ce caractère définitif et humain que les classiques donnaient a leurs œuvres les plus chargées d'imitations antiques et étrangères?». La mateixa revista, tres anys més tard (1924, p. 131), en una nota, *L'actualité: La querelle des sources*, deia: «L'originalité littéraire, nous le savons bien, n'est pas celle qui consiste à tirer quelque chose du neant. C'est celle qui consiste à interpreter un theme eternal. On ne voit pas bien,

¹⁸ *Obras completas*, t. XXIV, pp. 77, 109-110. — ANATOLE FRANCE, en una *Apologie pour le plagiat*, inclosa en *La Vie Littéraire* (t. IV, pp. 156-176), deia: «Une situation appartient non pas à qui l'a trouvée le premier, mais bien a qui l'a fixée fortement dans la memoire des hommes». Amb evident exageració, afegia: «Une idée ne vaut que par la forme, et donner une forme nouvelle à une vieille idée, c'est tout l'art, et la seule création possible a l'humanité». Del seu admirat Molière, deia: «Ce grand homme a pris a tout le monde. Tout ce qu'il prend lui appartient, parce qu'il y met sa marque». — Al diari «La Vanguardia» Baldomer Argente esmentava els articles de Valera en el seu *Originalidad, Plagio* (2-9-53); Felip Sassone, el d'Anatole France, en el seu *La forma, la idea y lo original* (13-9-53). August M. Olmecilla, sobre el mateix tema, hi publicà l'intitulat *Coincidencias* (26-6-55). Manuel de Montoliu, un *Sobre el plagio* al «Diario de Barcelona» (21-5-55).

comment on apprécierait l'interprétation sans pendre le soin de connaître les variations antérieures du Areine»¹⁹.

Si cal tenir en compte aquests conceptes sobre l'originalitat, tan exactes com importants, tractant-se de literatura profana, no és menys necessari recordar-ho tractant-se de literatura religiosa.

* * *

El P. Crisògon diu (II, p. 17), que les fonts de l'obra literària de Sant Joan de la Creu són quatre: les qualitats artístiques de l'autor, la seva formació, el seu amor a Déu i el seu amor a la Naturalesa. De Mossèn Verdaguier podem dir que no li mancaven extraordinàries qualitats artístiques. Tampoc no li mancà un intelligent i entusiasta amor a la Naturalesa. Causava admiració l'extens i profund coneixement que en tenia, particularment de les flors i dels ocells.

La seva formació fou principalment autodidàctica, però aconseguida amb lectures oportunes i ben aprofitades. Hoornaert ha dit (p. 303): «Les livres jouèrent un grand rôle dans la formation intellectuelle de Thérèse». Mossèn Cinto fou home de llibres, com ho demostra la seva biblioteca particular. Amb els llibres s'orientava, es documentava i recollia temes, idees i imatges. És sabut que Chateaubriand es documentava per fer i escriure els seus viatges. Mossèn Cinto, en la seva biblioteca, a més del llibre de Víctor Guérin, *La Terre Sainte*, París, 1882, tenia l'*Itinéraire*

¹⁹ Amb ocasió de la campanya contra Benoit, Georges Mauvert, novel·lista i autor dramàtic contemporani publicà *Le Livre des Plagiats*, 1922, 288 pàgs.; segona edició, 320 pàgs., exhaurida fa molt temps. També publicà *L'Affaire du Grand Plagiat* (conte satíric de l'afer de l'*Atlantide*), 1924, que encapçala i dona el nom a una col·lecció de contes. Mauvert, en *Le Livre*, fa l'història, més o menys detallada del plagi en el curs dels segles. En el primer capítol parla dels plagis d'Aristòfan, Eurípides, etc., i diu, entre altres coses: «Si un philosophe d'Alexandrie fit tout un traité sur les plagiatés de Sophocle qui, lui aussi, pillait Schyle, un grammairien, du nom Latinus, en écrivit un autre sur ceux de Menandre». En el capítol segon tracta «Du Dante à Milton en passant par Rabelais et Schakespeare», i diu: Ces quatre génies figurent parmi les plus notoires emprunteurs qui furent jamais». En el quint, «Sous le noyer du grand Corneille», cita la frase de Brunetière: «C'était un grand emprunteur, ainsi que tous les grands inventeurs». Mauvert presenta el cas d'alguns autors, que s'han distingit per atacar l'ús del plagi en altres, i per practicar-lo ells abundantment. Després d'haver atacat a Pierre Benoit, confessa (p. 216): «L'originalité reside dans la façon de traiter le sujet envisagé. She est d'une lecture parfaitement insupportable et celle de *L'Atlantide* est des plus amusantes».

de *Paris à Jerusalem*, del famós prossita francès, en dues edicions, la del 1859 i la del 1863.

De la poesia francesa del sgle XIX, tenia les obres d'uns vint-i-cinc autors, entre ells, Lamartine (1790-1869), Víctor Hugo (1802-1885), Laprade (1812-1883), Coppée (1842-1908), Mariéton (1862-1911). Un dels llibres que utilitzà amb més freqüència fou, probablement, el de l'abbé Le Guillou, *Lyres Catholiques. Recueil général de cantiques* (450 càntics), París, 1848. Per al tríptic *Betlem, Fugida a Egipte, Nazaret*, es serví especialment del llibre de l'abbé Bounel, amic de Mistral, *L'Enfant Jésus. Noels, Legendes, Scènes bibliques*, Avinyó, 1884. Per a les *Eucarístiques*, dels llibres de Jean Casier *Poésies eucharistiques*, Gand, 1890, i *Au Ciel. Poème*, 1892 (és un poema eucarístic)²⁰.

De Santa Teresa diu Hoornaert (pp. 303, 390): «En recherchant les passages de son œuvre qui révèlent des emprunts, nous dégagerons d'autant mieux sa géniale personnalité... Tant par les idées que par l'style, elle reste toujours supérieure à ses maîtres». El mateix podem dir de Mossèn Verdaguer en totes les seves èpoques²¹, però especialment en la darrera de la seva vida.

Les *Eucarístiques* en són una prova. No perden el mèrit quan descobrim els models, ans al contrari. Així, per exemple, com-

²⁰ És cosa sabuda que en les jovenívols de Verdaguer escasegen les de tema religiós. (Cf. JOSEP MARIA DE CASACUBERTA, *La poesia religiosa en els esplets jovenívols de Verdaguer*. «La Gleva», 1951.) Haurien estat segurament més abundants, si aquell seminarista hagués tingut models de poesia religiosa, com ne tenia de poesia profana. Podent imitar càntics, com per exemple, els de l'abbé Le Guillou, no hauria deixat d'arranjar-se a compondre poesies d'assumptes religiós.

²¹ Un exemple: a la pàgina 353 de *Lyres Catholiques*, Mossèn Cinto deixà un senyal en llapis a la composició *Venez a moi*, de quatre estrofes:

Vous qui, partis sans bâton de voyage...
 Vous, dont chacun repousse la misère...
 Vous tous, pour qui souvent le jour se leve...
 Venez a moi, dans votre coupe amère...
 Venez à moi.

A la col·lecció *Càntics*, Mossèn Cinto té la composició *Jesús als homes*, de nou estrofes:

Veniu a mi, mon Cor a tots convida...
 Veniu a mi.
 Los que patiu en esta mar de penes,
 Los que patiu en esta mar de plors...

La composició del nostre poeta imita la del poeta francès; la guanya en extensió, però encara més en qualitat.

parant *La processó de Corpus* amb *La Fête-Dieu*, de Jean Carier, resulten més evidents totes les excel·lències que Manuel de Montoliu molt encertadament ha trobat en les «veinticinco grandes y densas estrofas», en els «versos inmortales» de la composició verdagueriana²². Serveixi per mostra reproduir les tres primeres estrofes de la poesia francesa i la 1.ª, 5.ª i 6.ª de la poesia catalana:

L'air printanier se joue aux plis des oriflames,
Les fleurs couvrent le sol de gracieux tapis;
Aux murs brillent, autour des pieux chronogrammes,
La vigne et les épis.

Une foule mouvante et pourtant recueillie
Attent: émotion étrange a définir...
D'un saint fremissement chaque âme est assaillie:
Car le Christ va venir;

C'est la fête d'un Dieu, c'est le jour de sa gloire:
Il va fendre les rangs de son peuple à genoux,
Et solennement rappeler la memoire
De son amour pour nous.

Avui és Corpus Christi, la festa de les festes;
en eixos cims de serra groguegen les ginestes.
En doina ginestaire, la de les mans d'argent:
amb l'or que avui se deixa robar per tu la tossa
de sa florida testa la caballera rossa,
per la ciutat estén.

Què espereu cels i terra? Què espera la natura
que es mostra avui amb tota sa gala i hermosura?
Les criatures totes esperen a son Déu,
que va a deixar son trono reial del Tabernacle,
i en l'eucarístic tàlem, on lo reté un miracle,
va a veure el poble seu.

Aqueixa és la de Corpus magnífica diada,
l'adéu del Maig, la porta d'argent sobredaurada
que avui la primavera rient obre a l'estiu:
estiu millor vol dar-nos lo Sol-Eucaristia,
qui, exint dels sagraris, esqueixa en aquest dia
la nit que el té catiu.

²² Jacinto Verdaguer, *cantor de la procesión del Corpus*, «Diario de Barcelona», 8 junio 1944 (amb motiu del Congrés eucarístic diocesà).

Dues modestes poesies de Casier, *Les trois Messes de Noël* i *Le Sacrifice* suggeriren a Mossèn Cinto *La Missa de Sant Joan*, composta poc més d'un any abans de morir, una de les poesies verdaguerianes de versificació més moguda, de més fresca inspiració, de més rica imaginació, de més delicioses tendreses, de misticisme més optimista. El poemet *Au Ciel* li suggerí les poesies *Ara i després*, la *Comunió del Cel*²³ i, en part, *La nit de Corpus*. L'amor a Déu, que, com diu el P. Crisògon, fou la principal font d'inspiració de Sant Joan de la Creu, inspiraren aquestes poesies eucarístiques que precediren el seu traspàs. «Lo cigne armoniós ha mort davant del Sagrari», segons expressió del bisbe Carselade en la carta a Agustí Vassal.

Josep Maria Castro ha dit: «Si la fe y la esperanza de un mundo superior y sobrenatural no hubieran animado el espíritu de Verdaguer, el poeta no hubiera alcanzado la cima de la creación estética que marca su obra»²⁴. I Felip Casañas: «El epicismo de Verdaguer es totalmente objetivo y exterior. Su misticismo, en cambio, es subjetivo e interior... No cabe dudar de la sinceridad de nuestro poeta en su obra mística. Y aquí, aunque incidentalmente, salimos al paso de los que negando tal sinceridad han intentado reducir la poesía mística verdagueriana a un simple juego de palabras bonitamente combinadas por el genio del poeta»²⁵.

Josep Maria Segarra ha estat ben expressiu: «Els qui troben Verdaguer massa retòric i poc humà, que repassin per exemple aquell recull titulat *Roser de tot l'any*, i hi descobriran l'home humaníssim en la seva expressió més alta, en la pura tensió religiosa, i veuran com en aquest llibre el poeta fuig, com alosa esperitada, de la temporal anècdota, i es despulla del seu temps i del seu espai, per incrustar-se en el cel cristallí dels grans ele-

²³ En aquesta inspiradíssima poesia, com en altres composicions d'aquella època, és fàcil trobar-hi l'influència de Ruysbroeck. Mossèn Cinto manifestà l'entusiasme que sentia per aquest admirable místic del Nord, en la carta *Al Reverend Mossèn Enric Pla i Deniel, en lo dia de sa Missa Nova*, publicada «Lo Pensament Català», el 5 d'agost de 1900. El seu exemplar de *L'Ornement des Noces Spirituelles*, traducció de Maeterlinck, 1891, és un dels llibres on posà més ratlletes marginals amb llapis.

²⁴ *Jacinto Verdaguer — Selección*, «Consejo Superior de Investigaciones Científicas», Barcelona, 1945, p. 12.

²⁵ *Verdaguer poeta místico*, «Mediterráneo» (Valencia 1945).

gits... Mossèn Cinto, des dels *Idilis* i *Cants místics* fins a les *Flors del Calvari*, és sinceríssim en tota la seva obra... El domina la idea de la Creu, somnia la felicitat eterna i pondera el sacrifici i la caritat; sobretot la caritat. Mossèn Cinto diu en el *Roser de tot l'any* [29 de gener]:

Com espígol collit a trenc de dia,
 los bells noms de Jesús i de Maria
 no passen mai pels llavis i pel cor,
 ni passen mai per tu, oh ànima mia,
 sense deixar-hi olor

»Doncs bé, això no ho diu perquè sí; ho diu perquè n'està positivament convençut; i ell no fa més que repetir i repetir aquests noms en infinits poemes»²⁶.

El P. Benedetti (1867-1930), al pròleg de *Fiori del Calvario. Libro di Consolazioni*, diu: «Vidi questi fiori quando ebbi la sorte di conoscere personalmente l'anima grande del sacerdote il cui genio serenamente piangendo, li seminò nella sua terra diletta... Ricorsi ai suoi fiori tante volte, tante! nei momenti più tristi, e vi ritrovai non solo la primiera bellezza, ma tutta l'efficacia del conforto cristiano che il poeta vuol dare a chi sappia coglierli». I en nota: «Don Giacinto Verdaguer, sacerdote piissimo, nacque in Folgarolas nel 1845 e morì a Barcellona nel 1902. È senza dubbio il più grande poeta della Catalogna»²⁷.

²⁶ Mossèn Cinto poeta nacional, «Miscel·lània Verdaguer», París, 1949, pàgines 198, 200.—Les llibretes de notes i cartes del nostre poeta, que hem tingut ocasió de veure, manifesten de manera impressionant l'intensitat i la continuïtat del seu fervor religiós. En l'exemplar propi de l'esmentat *Breviarium pro meditatione*, el color de les pàgines de la *Praxis sacerdotalis*, demostra l'ús quotidià de les oracions *Preparatio ad Missam* i *Gratiarum actio*.—Gairebé tota la documentació d'aquest article ens ha estat facilitada molt amablement a la Biblioteca Central i a l'Arxiu Històric.

²⁷ El P. Benedetti, missioner de Nostra Senyora del Sagrat Cor, ordenat sacerdot a Roma, l'any 1889, residí uns vuit anys a Catalunya, professor, primer al Col·legi de la Misericòrdia, de Canet de Mar, després al de Sant Miquel, de Barcelona. Posteriorment, a Roma, durant el pontificat de Sant Pius X, fou elegit secretari de la Comissió per a la reforma dels Seminaris d'Itàlia, i, l'any 1909, director de «Acta Apostolicae Sedis». En el següent pontificat fou un dels homes de confiança de Benet XV. L'any 1921 el Papa l'elegí arquebisbe titular de Tir, i li confià el càrrec de Delegat apostòlic a Mèxic. A Roma, era rector de la nova parròquia del Sagrat Cor, y, durant la guerra del catorze, per a consolar els seus feligresos, traduïa i publicava poesies de les *Flors del Calvari*, al Butlletí Parroquial. Després les reuní en un volum, que edità la Tipografia Vaticana, l'any 1921.

El canonge Llovera (1874-1949) desenrotllà, amb la seva acostumada solidesa doctrinal i abundant documentació, i també amb sentida emoció, el tema *Verdaguer. Aspecto sacerdotal de su obra poética*, en una conferència que fou la darrera (1 juny 1945), de la sèrie amb què la Balmesiana commemorà el centenari del naixement del sacerdot-poeta. El Dr. Llovera estudià àmpliament l'aspecte sacerdotal de l'obra poètica de Mossèn Cinto, començant per *L'Atlàntida*. Clogué la conferència parlada comentant les primeres paraules del llibre *Al Cel*, i després finí les notes en la conferència impresa (1946), amb la traducció castellana de la carta del bisbe Carselade. Comentà aquelles paraules: «Vull anar al cel; per això n'he escrit aqueixos cants d'enyorança. No voldria anar-hi sol; per això els publico i trec a faró». En el comentari digué el canonge Llovera: «El cielo: he aquí el gran móvil del numen sacerdotal de Verdaguer... El cielo; pero no para él solo, sino para todos los hombres hermanos suyos; por eso, cante lo que cante, canta siempre como sacerdote, y son sus cantos *siembra de divina semilla en los humanos corazones*».

JOSEP TARRÉ

